

Փոստը ՇԱԲԱԹ օրերը կը հրատարակուի. — Տարե-
կան բաժանորդագրման է երկու և կես արծաթ Մեծիս
խափիսի վճարելի, քի՛ մայրաքաղաքիս ևս իւր արտա-
հանաց ևս քի՛ գաղափարաց համար : — Վեց ևս երեք ամսոց
համար ալ բաժանորդ կը ներկայանայ : — Հասցէ 40 փարայ
է, և կը գտնուի մասնաւորապէս Պանդէ-Պաքու զրապա-
ստ. ևս գրավաճառ. Նշան աղայի խանութը : — Ծա-
նագրանց տողը 3 դրոյ. և մէկ անգամի համար : Ասելի
տնան կ'ըլլայ անելի անգամներու համար :

Փ Ո Ւ Ն Ձ

ՀԱՍՏԷ
Առ Տնօրէն-Տն. Ս. ԱԼԱԺԱԺԻԱՆ
4. ՊՕԼԻՍ
Պաշտ-Բազար Նափիյէ խան վերի յարկ թիւ 16

درعليه ده بالقي بازارنده نافعہ خاندہ اوست قاتده
16 نومرولى اوطنده « پونج » غزتهسى صاحب امتيازى
— حبار سوم آلا جاجيان —
ADRESSE
H. S. ALADJADJIAN
Directeur du Journal Armenien
P O U N T C H
16 Nafie-Han Balouk-Pazar 16
CONSTANTINOPLE

ԹԻԻ 2824 ԴԱԲԱԹ 1863—1866—1903 ՄԱՐՏ 8

ԹՂԱՅՈՒԹԻՒՆ ՓՈՒՆԶԻ

ԵՒԵՍԻԱ. 10 Փետ. 1903. —
Միջառաքան Սրբազանք. — Հան-
գուցեալ Սրբազանի ոչ տաղանդն,
ոչ տիպար հայ եկեղեցականի մը
հանգամանքներն, ոչ առ ժողո-
վորդն ու եկեղեցին ունեցած սէ-
րն, ոչ իւր անձնուրաց անյիշար
ու անարժանքները որքին, երեսնոյ
մէջ ու շուրջը նաև աւելի հեռու-
ներն ունեցած յարգն ու պատիւը,
ոչ կենսագրութիւնը, ոչ անհոռու-
նայի երկերն՝ յիշատակներն ու հե-
ղինակութիւնները, և վերջապէս՝
ոչ հոգանիւթ մարմնի վերջին յար-
գանքները ու յուղարկաւորական
սարքն, թափօրը, ստուարութիւ-
նը, ծաղկապսակները, զանազան ազ-
գաց կրօնական ու աշխարհական
պետերու դամբանական գրուածի-
քն է. որ պիտի ներկայացնեմ,
այլ իւր վերջին մի քանի տարւոյ
հոգնաւորական կենաց համառօտ
ուրուագիծն : — Հանգուցեալը՝
իւր վաղեմական եկեղեցական գոր-
ծայ կատարման անկարող՝ առանձ-
նացած տեղւոյս Ս. Սարգսայ վանքն,
մենակեացի մը բովանդակ հանգա-
մանք նոյն մենանոցին մէջ կը զ-
բաւէր գրել ու կարգաւոր : Աշ-
խարհէ հեռու՝ բոլորովին հեռու
կենցաղով մը մենացած կապով
անդ, հասարակութեան մէջէն
ջանցած թուով դասակարգի մը
այցելութենէն համակրելով, որք
ընդհանրապէս իրենց մութ երեւ-
ցած իմաստասիրական՝ բնագիտա-
կան՝ հոգեբանական ու կրօնական
այլ և այլ խնդրոց վրայ բացառ-
ութիւն առնելու նպատակաւ յա-
ճախ կայցեւելին, որոց շատ լաւ ըն-
դունելութիւն կընէր ինչպէս ամէն
այցելուաց : Հանգուցեալը իւր բը-
նական հեղափոխի զուարթու-
թեամբ, բնական լուրջ ու պերճա-
խօս զուարճարանութեամբ կը զը-
ուարճանար ու կը զուարճանէր
այցելուները. կը յորդորէր, կը
խրախուսէր այն ամէն երիտասարդ-
ներն, որք կը զգային յառաջանալ
գիտութեան մէջ, մշակել ու դժ-
ուարութեանց դէմ չընկրկիլ՝ վառ
պահելով խանդը իրենց սրտին մէջ,
գեղեցկին խնայելով օժտելով ի-
րենք զիրենք : Կը յիշեմ իւր յա-
ճախակի յորդորական բանաձեւը՝
« Տղաս, մշակէ՛ », երբ կը թափայ-
լէ իւր բացատրութիւններն այլ
և այլ նիւթոց վրայ՝ իւր բեղմնա-
ւորիչ գաղափարները ու ճշմարիտ
հոգեբան իմաստասէրի մը խեղ-
ովն ջինջ ու ուռնացուցիչ տկար
փութբերու Արնուութեամբ չէր զը-
նար իւր ծեր վիճակին մէջ իսկ,
դասաւանդել իւր բոլոր երկասի-

րութիւններն, քարոզել միշտ Թե-
սաւորսի բարոյականութիւնը, չէր
վճարել կոշիկ ինքզինքը աշակերտ
Արիստոտելի. կը սիրէր կիկերոնը
ու չէր ատել այժմեան ոչ-նիւթա-
կաններն. միտքն ու գաղափար-
ները՝ ջինջ, յստակ և նախապա-
շարուած բոլորովին հեռու. կ'այ-
պանէր յոռետեսութիւնն ու նորա
գաղափարակիցները. նիւթապաշ-
տից դէմ կը զինուէր և իւր ուժեղ
գրչով կը մրցէր համայնաստուա-
ծականաց դէմ. չէր կարգար եր-
բէք այն գիրք կամ յօդուածը,
որ կը պարունակէր բնապաշտի մը
գրած գաղափարները և չէր թո-
ղուր իսկ կարգաւ անոնց՝ որք գի-
տական ասպարէզին մէջ նոր կը
կոխէին : Յիսուսի ճշմարիտ աշա-
կերտն էր. հեղութիւնն էր իւր
զէնքը, և համբերութիւնն՝ իւր
զրահը. կը միթարէր յուսահատ-
ները, կը յորդորէր եկեղեցւոյ ծո-
ցէն զատուողները, և կը պատուի-
րէր հաւատարիմ մնալ եկեղեցւոյ :
Իւր հետեւող Յիսուսի վերջին տա-
րիներու անխնայ աշխատութեանց
արդիւնքն են, « Բարոյական իմաս-
տասիրութեան հիմնական սկզբ-
նութիւնները », անտիպ. « Գիտական
չորիւր » տպաւ և երկու երեք լոյս
չտեսած շահեկան նիւթերով լեցուն
հատորներ : Իցիւ թէ միջոցներ
զանուէին այն անտիպ յիշատակ-
ները ի լոյս ածելու Միթիթարանը
էին Ս. Սարգսայ վանոց սաները,
որոց խելահասներէն ոմանց աւան-
դելը « Գիտական չորիւր » իւր դաս-
կը գործողար անոնց վրայ, կը
սիրէր զանոնք իւր հայր, յաճախ
կը կոչէր առ ինքն ու կուսուցանէր
անոնց՝ իւր մշակած ճիշդ՝ նոր բա-
ներ լսելու տեսնելու հակամէտ՝
միշտ կուգէր մշակել, սորվիլ ու
իրեն մութ կէտերն պրպտել՝ դժ-
կամակութիւն չյուշնելով երբեք,
նուազատութիւն չէր համարել ամե-
նապաշտիկներն իսկ լսել ու անոնց
գաղափարներն խորհրդածութեան
դնել : Հպարտութիւնը իրեն ամե-
նապաշտիկն էր. կը յիշեմ տակա-
ւին սա վերջացող տարուան սկիզբը
գերմանական որբանոցի և գորգա-
շինութեան գործարանի առաջուհի
Փրաւ Է. քարտ Էմմայ մահուան օ-
րն, որոյ մարմինը վանոց գերեզ-
մանատան մէջ ամփոփուեցաւ : Յու-
ղարկաւորութեան հանգիսին ներ-
կայ գտնուեցաւ. իւր տկար վիճա-
կին մէջ իսկ շատ պատշաճ դամ-
բանական մը խօսեցաւ : — Անտա-
րակոյ՝ յաւիտեան պիտի մնայ Ս-
թիթարան Ս. Խորէն Սրբազանի
տնունն ու յիշատակը :

ՎԱՌՆԱ. 2 Մարտ 1903

Սուրհանդակ լրագրի մէջ՝ քաղա-
քիս Ս. Սարգիս քահանայի ու
պատուարժան թաղական Խորհրդ-
դոյ նկատմամբ, և Մանուկի Էֆ-
քեար լրագրի մէջ ալ Ս. Մարտի-
րոս քահանայի նկատմամբ անըն-
պատ գրուածներ կային : — Եր-
կուքն ալ անստորգ են : Ս. Սար-
գիս Հայրն դրամական զեղծում
մը, կամ սուտ խօսելով՝ հանգա-
նակութիւն չէ ըրած ոչ երբէք :
Նոյնը նաև պատուարժան Թաղա-
կան Խորհուրդը : Իսկ Ս. Մարտի-
րոս Հայրը Ղազարոս Թաղապետի
պատկը Պատրիարքարանի արտօ-
նութեամբ ըրաւ : — Այս առթիւ
կը ծանուցանեմ թէ՛ պանդուխտ
Հայերը տեղէն մեկնելու ատեն ի-
րենց կարողութեան չափով տեղ-
ւոյս վարժարանին նուէր մ'ընել
սկսան, որուն գումարն եղաւ 700
ֆրանք : Ահա ասոր ալ պատճառը
Ս. Սարգիս քահանայն է : Հ. Բ.

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԵՐՍԱԼ ԼՈՒՐԵՐԸ

Յունաց Պատրիարքարանի Սի-
նոդը նկատելով որ՝ անպատե-
հութիւններ կը պատահին երկար
ատեն նշանուած մնալէ, պատուի-
րէր է մետրապոլիտներուն՝ հոգ-
տանիլ որ նշանուածներէ ետքը
երկար ժամանակ չյապաղի պա-
կադրութիւնը : Մեր Պատրիարքա-
րանն ալ կը պարտաւորի այս պատ-
ւէնքն ընել որոց անկ է, որովհե-
տեւ պատկազրութեան յապաղման
պատճառաւ մեր մէջ ալ ոչ նուազ
անպատեհութիւններ կը պատահին,
մանաւանդ այն ժամանակէն ի վեր
որ նշանուածներու յաճախակի այցե-
րութեան ու տեսակցութեան օտար
վարմունքն իւր հաճոյ նորութիւն
մուտ գտաւ և հինգաւ . . . :

— Ներկարարեան Պետրոս վար-
դապետի մարմինը՝ Ատապաղարի
Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ բա-
կին մէջ թաղուեալ է եղբայր խոս-
տացի է 30 ոսկի նուիրել եկե-
ղեցւոյն Պետրոս վարդապետ չքա-
ւոր չէր, ուստի եթէ եղբորն ա-
ռաջարկուի՝ կրնայ աւելցնել խոս-
տացած նուէրն :

— Երուսաղիմայ միաբաններէն
բնիկ Գուրպէյէնցի Ամբակում ա-
նուն վարդապետն՝ որ քանի մը
տարի առաջ Հռոմէական դաս-
նութիւնն ընդունելով՝ Նիկոմիդիոյ
Առաջնորդարանն ու Պատրիարքա-
րանը ոչ նուազ զբաղեցուցած էր
իւր գրգռիչ վարմունքով, քանի
մը շարքով առաջ վերադարձեր է
Հայ եկեղեցւոյ ծոցն, և Նիկոմի-
դիոյ Առաջնորդին կողմանէ ըն-
դունուեալ է : Արդ կը լսեմք թէ
Նիկոմիդիոյ Առաջնորդ Սրբազանը

կ'առաջարկէ Պատրիարքարանի՝ Նի-
կոմիդիոյ մօտակայ քանի մը գիւ-
ղերը քարոզութեան զրկել զանի :
Իսկ մեք կ'առաջարկեմք որ վանք
մը զրկուի, և գոնէ ժամանակ մը
մնալէ ետքը՝ պաշտօն տրուի, եթէ
կարող է վարել, որովհետեւ մի-
անգամայն կ'ըսուի թէ արդէն ծե-
րացեալ է և հիւանդոտ :
— Կայսերական անձնական
գանձուն նախարար Վսեմ. Սաքըզ
Յովհաննէս Էֆէնտիի ամուսին տի-
կին Սաթիմիկ Էրեքչարթի կնքեց
մահկանացուն, և հետեւեալ օրը
մեծ չքով կատարուեցաւ յուղար-
կաւորութեան հանգէն՝ Բերայի
Հայ Հռոմէականաց Ս. Յովհան Ոս-
կերեան եկեղեցւոյ մէջ, ի ներ-
կայութեան բարձրաստիճան պաշ-
տօնատարաց, և դեպքանական՝ առ-
ետարական ու սեղանաւորական
դասերէ նշանաւոր անձանց : Ի դի-
մաց Ս. Պատրիարք Հօր ներկայ
գտնուեցաւ Բերայի եկեղեցւոյ Գա-
րոնի Ս. Հմայեակ Սրբազան օգոստ.
Սովթանն հաճեցաւ ցաւակցու-
թիւն յայտնել Սաքըզ Յովհաննէս
Էֆէնտիի :

— Գաղաքական ժողովը չո-
րեքշաբթի Ղալաթիոյ խորհրդա-
րանին մէջ նիստ ըրաւ նախագա-
նութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր և
ատենապետութեամբ Նորատուկ-
եան Վսեմ. Գաբրիէլ Էֆէնտիի :
Պատրիարքարանի առաջին գործա-
կատարի ընտրութիւնը կատարեց,
37 ընտրելաց մէջէն : Ընտրուե-
ցաւ Արիս Էֆէնտի Թէսսալեան, որ
Ուսմանիոյ Կալաց քաղաքը կը
գտնուի փոխ-Նիւպատոսութեան
պաշտօնով : Թուրքերէն և գաղղի-
արէն լեզուաց հմուտ ու բաւական
օրէնագէտ : Բնիկ Իսկիւտարցի է,
և Տոքրամաճեան վախճանեալ Ըս-
տիփան Էֆէնտիի փեսայ Լաւ ընտ-
րութիւն մ'է : Կը շնորհաւորեմք
Արիս Էֆէնտին, անտարակոյս լի-
նելով թէ միշտ գոհացուցիչ պիտի
ըլլայ իւր պաշտօնավարութեան ըն-
թացքը :

— Կոնստանտնուպոլսոյ այս ե-
րեքշաբթի չիքցաւ նիստ ընել, մե-
ծագոյն մաս ներկայ չըլլալուն հա-
մար : Առաջին ու երկրորդ ատե-
նապետ Սրբազաններն՝ այս երեք-
շաբթի Պատրիարքարան գացին,
Ս. Պատրիարք Հօր հետ տեսակցե-
լէ ետքը վերադարձան :

— Պիլէճիկի փոխառաջնորդ Ս.
Գրիգորի վարդապետ Պալադեան
մայրաքաղաք եկած է՝ վիճակին
վերաբերեալ քանի մը խնդրոց
կարգադրութեան համար :

— Խարբերի վիճակին առաջ-
նորդ ընտրուեցաւ Ս. Հմայեակ ե-
պիսկոպոս Դիմակեան, բայց իս-
կոյն հրաժարեցաւ անձնական վատ-

առողջութեան պատճառաւ : Գեր-
Ս. Եղեղիկ վարդապետ Գալիադ-
եան՝ որ Խարբեր- կը գտնուի
Իրիւ առաջնորդական տեղապահ,
Պատրիարքարանի հաղորդելով ա-
ռաջնորդական ընտրութիւնը, ծա-
նուցեր է թէ՛ պատրաստ է եր-
թալ Բաղէշ, և կըստատէ պաշտօ-
նագրոց : Յայտնի է թէ՛ Ս. Եղեղիկ
վարդապետ Բաղէշի Առաջնորդ-
ընտրուած է, և Բաղէշցիք ան-
համբեր կըստատեն անոր :
— Տիարպէքիի Առաջնորդ Գեր-
Ս. Եղեղիկ վարդապետ՝ տեղւոյն
խառն ժողովոյ որոշմամբ լուծելով
լուսնի կատարուած ամուսնութիւն
մը, պակաղելի Գէորգ անուն քա-
հանայն միամետայ փերնաղրկու-
թեան և առած դրամն ետ տալու
գատապարտեր է :
— Գրած եմք թէ Խաղաղի որ-
բանոցի հանգուցեալ մայրապետ
Երանուհի իւր կեանքը 300 ոսկիի
պակազովադրել տուած էր յանուն
որբանոցին : Արդ կը լսեմք թէ այդ
դրամն առնուեալ և որբանոցին խը-
նամակաւորութեան յանձնուեալ է :
— Եղեղիկ ծանօթ Հայերէն
Պետրոս Էֆէնտի Կալապետեան՝
կարօտելոց համար 23 ոսկի զրկեր
է Պատրիարքարան :
— Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ամեն.
Ս. Սահակ Սրբազան՝ չորեքշաբթի
պարագայիւքն Ատանա հասեր, և
տեղական կառավարութեան ու
ժողովրդեան կողմանէ արժանա-
վայել մեծարանք ընդունուեալ է :
— Սապահ լրագրէն թարգ-
մանուած է հետեւեալ լուրը. —
« Օգոստ. Սովթանն հրամայած է
1000 զրջ ամաթուղակ յատկացը-
նել Սոյ նախորդ Կաթողիկոս Ս.
Յովհաննէս Սրբազանի, որ Պէյրութ
կը գտնուի » :
— Պատրիարքարանի Նպաս-
տից յանձնաժողովն որոշեալ է՝ Սե-
րաստիոյ Գեր. Առաջնորդին միջո-
ցաւ գումար մը զրկել Տիլիկի
Ագրակ գիւղի կարօտելոց համար :
Այդ գիւղի մէջ 12 Հայ տուն կայ,
համաճարակ հիւանդութեան մը
զոհ եղեր են բնակչաց մէկ մասն,
և այս պատճառաւ օգնութեան կա-
րօտ մնացեր են անոնց ընտանիք-
ները :
— Իսկիւտարի Իճատիյէ թա-
ղի վարժարանի ուսանողք՝ 120 զրջ
հաւաքեալ Պատրիարքարան զրկեր
են կարօտելոց համար :
— Չորրորդ աստիճանի Օսմա-
նիյէ պատուանշան տրուեցաւ՝ Հէ-
րէքի գործարանի ատաղճագոր-
ծութեան վարպետ Անտոն Էֆէնտիի :
— Արիկիկեան Տրիպոլոյ Հայե-
րը տակաւին չիքցան հոգեւոր հո-
վի մը ունենալ, իրենց բացմա-
ծամանակեայ բուռն թախանձա-

կերտվելու՝ որ 100 տարի առաջ հաս-
տատուած է, 400է աւելի լեզուներու
թարգմանած է Ստուտագուստը: Ան-
ցալ տարի 241 հազար 143 միլիոն
կրթ ծախք ըրեր է: Հաստատուե-
նէն ի վեր 13 միլիոն լիւր ծախսած
է: Անցեալ տարի 5 միլիոնէ աւելի
Ստուտագուստը հրատարակեր է, և
հաստատութենէն ի վեր 180 միլիոն
լեզուներու աշխարհի ամէն կող-
մէն ունի գործակալներ, չըջիլ գրա-
վածները և կին վաճառողներ:

— Պուլզարիայ տարւոյ Յունական
մտայ մէջ 2 միլիոն 124 հազար հաւ-
կիթ զրկուեր է օտար երկիրներ:

— Ներքին գործոց նախարարու-
թիւնն անցեալ տարի 154359 թղթոց
գործողութեամբ զբաղեր է: 68452ը
նախարարութեան հաղորդուած. 35897ը
նախարարութեան կողմանէ գրուած.
123ը կայսերական հրամաններ պալա-
տական դիւանատունէն հաղորդուած:

— Իզմիրի մաքսատան գրաքննիչը՝
յունական ամսոյ մէջ 36895 կտոր գիրք,
ստորակ, և այլն քննիչ են:

— Մաքսային վերատեսչութեան
վիճակագրութենէն կ'իմացուի թէ՛
մաքսադատան օտար ապրանքներու
մաքսատան վերջին հին տարիներու
հասոյթը՝ նախորդ հինգ տարիներու
հասոյթէն 195 հազար ոսկի աւելի ե-
ղած է:

— Անգլիոյ դահաժտանագին ա-
մուսնը կայլէսի իշխանուհին՝ 19 դաշ-
նակ ունի, որոնք նուիրուած են իւր
հարսանեաց հանդէսին առթիւ:

— Նորագոյն վիճակագրութեամբ
հաստատուած է թէ՛ 2 միլիոն տարի
ընկալած թիւն է 426 միլիոն 477 հազար:

— Փարիզի մէջ վիճակագրութեան
մոլի անձ մը՝ այրի կանանց ու արանց
վերատեսչութեան վիճակագր-
ութիւնն ըրեր է՝ անխոնջ աշխատու-
թեամբ: Այդ վիճակագրութենէն կ'ի-
մացուի թէ՛ 764 այրի արանց 636ը
դարձեալ ամուսնացուի են, և ասոնց
մեծ մասը՝ իրենց կանանց մահուանէն
կամ ամուսնալուծմանէն տարի մը ետ-
քը, 120 հոգի ալ՝ 1 1/2 ամսէ ետքը.
իսկ 310 այրի կանայք՝ այրիանալէ մէկ
տարի ետքը:

— Գաղղիոյ մէջ անցեալ տարի 38
միլիոն լուցկի սպառեր, կառավա-
րութիւնը 23 միլիոն 713 հազար ֆը-
րանք հասոյթ ունեցեր է. իսկ ծխա-
խոտի մեծագուծուած հասոյթն եղեր է
332 1/2 միլիոն ֆրանքի չափ: Գաղղիոյ
մէջ ամենէն աւելի ծխախոտ գործա-
ծողն է Հիւսիսային Նոսանդն:

— Գաղղիոյ կառավարութիւնը տա-
րին 500 հազար անգլիական լիւր
տարեք կ'աւանու ծանուցմանց տախտակ-
ներէ:

— Պէրիքի քաղաքակառավարութիւնը տա-
րին 13000 լիւր կըստանայ իրեն սեղ-
հական պատերու ծանուցմանց վարձ-
քէն:

— Գերմանիոյ ու Զվիցերլի մէջ
անցեալ տարի 2 1/2 միլիոն արուեստա-
կան աչք շինուեր ու վաճառուեր է:
Այս երկու երկրաց մէջ աւելի կը շին-
ուի այսպիսի աչքեր:

— Անգլիոյ Պուրիսկըմ-Շէր քաղա-
քի մէջ մարդահամար կատարուելով՝
զարմանք տեսնուեր է որ 57928 կին
ամուսնացեալ չեն, և գրեթէ նոյնչափ
այր մարդիկ ալ ամուրի են:

— Անգլիոյ մէջ տարին 800 թոնո
բարակ խաւաքարու կը գործածուի
Բլիթատարական քարոյ համար:

— Անգլիոյ գրամատան մէն մի
տոմսին համար՝ 20 փարայ ծախք
կ'ըլլայ:

— Անգլիոյ մէջ Շէտ անուն դա-
րնջատուն մը՝ շարունակ 500 տարի
մէջ ընտանիքի մը սեղանակաւորութենէն
եղեր է յորդոց որդի:

— Ամերիկայի հոգակաւոր հնարիչ
Էսթրին մինչ ցարդ 400 արտոնագիր
ստացեր է:

— Գերմանիոյ նամակատուներն
երկու եօթնեկի մէջ 20 միլիոնէ աւելի
քարտ ստուեր, և 946 հազար մարք
հասոյթ ունեցեր են: Գերմանիոյ նա-
նաւոր է քարտի առաւել գործածու-
թեան կողմանէ:

— Մէլնի մէջ՝ ըստ վերջին մար-
դահամարի, 145 հոգի կայ 100 տա-
րեկանէն աւելի, որոց 74ը՝ կին են:

ստանցմէ դատ՝ ճիշդ 100 տարեկան 43
այր և 52 կին:

— Նիւ Եորքի Օքսթայի թատրոնի
մէջ՝ հոգակաւոր դերասանի կամ դե-
րասանուհի մը ներկայացման գինը
օրեկանը մինչ 400 անգլիական
լիւրայի կը վարձուի: Այդ թատրոնը
1893ին վերաշինեցաւ 250 հազար լի-
ւր ծախքով, և օրեկանը մէջէն
մէկ քանին վաճառուեցան 5000, 3000,
2000 լիւրներու: Եւրոպիոյ գլխաւոր
քաղաքաց թատրոնաց մէջ ալ օրեկան-
ները երբեմն ծանր գիներով կը վար-
ձուուին, բայց 1000, 1500 ֆրանքէն ա-
ւելի չըլլար:

— Անխոնջ հետաքրքիր անձ մը
հաշուեր է թէ՛ մէկ միլիոն արծաթ
գրամը 5 միլիոն քիլոգրամ է. ոսկին՝
322 հազար 580 քիլոգրամ է. 5 կամ 10
տանթիմոց մէկ միլիոնը՝ 100 միլիոն
քիլոգրամ է. 1000 ֆրանքիոց գրամա-
տոմսերով մէկ միլիոնը՝ 1780 քիլո-
գրամ է. և 100 ֆրանքիոցներով՝ 11500
քիլոգրամ: Գարձեալ՝ հաշուեր է թէ՛
18 բռնակիրի ոյէտը է՝ 1000 ֆրանքիոց
գրամատոմսերով մէկ միլիոնի համար, իւ-
րաքանչիւր բռնակիր՝ 115 բռնակիր
100 նոց գրամատոմսերով միլիոնին
համար. 3226 բռնակիր՝ ոսկի, 50000
բռնակիր՝ արծաթ, և 1 միլիոն բռն-
ակիր՝ պղինձ միլիոնի համար, իւ-
րաքանչիւր բռնակիր՝ 100 քիլոգրամ
վերցնելու պայմանաւ:

— Ամերիկայի երկաթուղեաց ա-
ռաջնակարգ ընկերութեանց մէկը որո-
շեր է՝ այսուհետեւ մեքենավարութեան
պաշտօն չյանձնել 100 և աւելի քիլո-
մարմիական ծանրութիւն չունեցող ան-
ձանց, և կշռելէ ետքը ընդունիլ:

— Բուլանդակ աշխարհի աղահա-
վաքական ընկերութեանց առաջինն
է Անգլիոյ Լոյտ ընկերութիւնը, որ
17րդ դարու վերջերը հաստատուած է,
և առաւել նաւապիւս բռնակիր կապա-
նովաքէ, և աշխարհի ամէն նշանա-
ւոր կողմերը ճիւղեր ու գործակալու-
թիւններ ունի:

— Աւստրիոյ մէջ չքաւոր սոյալ մը՝
Հունգարիոյ բարեպաշտական ընկե-
րութեանց միոյն չըջաբերութեան հա-
նած վիճակահանութեան տոմսերէն եր-
կու հատ գինէն ետքը դրամի պէտք
ունենալով՝ տոմսերն ընկերութեան
տարեր ու դրամն աւեր է: Գիշ մը
ետքը նոյն տոմսերէն մէկը 150 հազար
ֆրանքի պարգեւը չանի է:

— Փիլիպպին կղզիներէն մէկ
տեսակ մը ձուկ կայ, որ ետացեալ
ջուրի մէջ կ'ապրի: Գուաթէմալայի
մէջ ալ ջերմութիւն մը տաք ջուրին մէջ
փորքի ձուկ մը կը գտնուի, և ջուրն
այնչափ տաք է, որ մարդ չկրնար ձու-
քը մխել:

— Փարիզի անասնական պարտէ-
զին մէջ այս օրերս անշնչացեր է 20
տարեկան կապիկ մը, որ իւր կերա-
կուրին պնակները կը սրբէ կը մաքրէ,
հրազ կը մարէ և ուրիշ գործողու-
թիւններ ամենայն ճարտարութեամբ
կը կատարէ եղեր:

— Անգլիոյ մէջ նոր օրօրոց մը
հնարուեր է, որուն մեքենան ժամա-
ցոյցի պէս լարուելով՝ ինքնին կ'օրօ-
ւի և օրօր կ'ընէ եղեր:

— Աշխարհի մեծ մրգատանաց
գլխաւորը՝ Միսուրիի Լէպթոն ըն-
ուած տեղն է: 2300 արտավար տեղ
գրաւած է, և 138 հազար ծառ կայ:
Ամէն տարի մէկ միլիոն տոյարի խնձոր
կաւորուի, հարիւրաւոր մարդիկ կը
հաւաքեն, և օտար ու հեռաւոր եր-
կիրներ կը զրկուին մեծ քանակու-
թեամբ:

— Իտալացի գիտուն մը կը յայ-
տարարէ թէ՛ իրական սեռն արական-
նէն աւելի կը տոկայ վշտի, և կրնայ
ներկայ գտնուիլ վիրահատական ծանր
գործողութեանց:

— Մեքսիկայի մէջ ծառ մը կայ,
որուն տերեւը թէ՛ իրեւ ստեղ և թէ՛
իրեւ դերձան կը գործածուի. տերե-
ւին ծայրը փուշ մը կայ, որ եթէ ըզ-
գուշութեամբ քաշուի, ետեւէն կա-
մաց կամոց ստանալ մը դերձան երե-
ւան կ'ընէ եղեր:

— Անամի մէջ ագնուական դասէ
եղողները՝ մինչ և հինգ մատի չափ
կ'երկնցան իրենց ըզուսնները:

— Աշխարհի գրահաւորաց ամենա-
մեծը մօտերս Անգլիոյ մէջ պիտի շին-
ուի, Էտուարտ Թագաւոր անուամբ և
1 1/2 միլիոն անգլիական լիւր ծախ-
քով:

— Գերմանացի մը՝ իւր աղքատի
կանանց վրայ փորձելով՝ հաշուեր է
թէ 6—10 տարեկան աղջիկ մը, միջին
հաշուով, օրը 7 վայրկեան կը մնայ
հայելին առջև. 10—15 տարեկանը՝
քառորդ ժամ. 20—25ը՝ 25 վայրկեան,
25—30ը՝ կէս ժամ. 30է 35 տարեկա-
նը՝ հետզհետէ կ'իջնէ, ինչպէս նաեւ ա-
ւելի տարեկան եղողները կը սկսին
քիչ կամ երբեք կարեւորութիւն չտալ
հայելին:

— Իսլանտայի մէջ համբուրելը
խտիւ արգելուած է օրէնքով: Մանր
պատի կ'ենթարկուի համբուրող այրն,
եթէ նոյն իսկ կնոջ հաւանութեամբ
համբուրած ըլլայ:

— Գաղղիոյ կառավարութիւնը նոր
կանոնադրութիւն մը հրատարակած է,
որով ամէն գաղղիացի կը պարտաւորի
պատուատիկ երեք անգամ — ման-
կութեան առաջին տարին, 11 և 21
տարեկան եղած առին:

— Իզմիրի նաւահանգստէն անցեալ
տարի 150 հազար լիւրայի ձիթաւ-
արտածուեր է օտար երկրաց համար,
մեծ մասն՝ Անգլիայ, Ռուսիա և Հո-
լանտա:

— Հունգարիոյ 17 միլիոն 400 հա-
զար բնակաց 3 1/2 միլիոնը բողոքա-
կան են:

— Ամերիկայի հանրաժանօթ միլիոն-
նաւորներէն Պ. Յիլը՝ 50 միլիոն ֆը-
րանք կը նուիրէ Շիքսի քաղաքի ե-
ղերքը հնութեանց փառաւոր թանգա-
րանի մը շինութեան համար:

— Պուլզարիոյ երկաթուղիներն
անցեալ տարի 8 միլիոն 151 հազար
ֆրանք հասոյթ ունեցեր են:

— Հետաքրքիր վիճակագիր մը
հաշուեր է թէ՛ բուլանդակ աշխարհի
այր մարդոց թիւն հազիւ քանի մը
հազար աւելի է կանանց թիւէն:

— Ստուգուած է թէ՛ բոլոր աշ-
խարհի վրայ 1090ի չափ կրօնք ու
գաւառութիւն կայ, և 3064 զանազան
լեզուներ:

— Ըստ նորագոյն մարդահամարի՝
Սէլանիկ քաղաքի բնակաց թիւն է
81380:

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԻՆ ՕՐԱՅՈՅՈՅԸ

Մարտ անոյ յատկ աշխատա-
րիւններ: — Այս ամսը գրեթէ
ամենէն կարեւորն է երկրագործին
համար: Բնութիւնը եւ անոյթով
կ'արժնայ ձմեռային թմրութեանէն,
հողը փրկիւած և կալկացած է ձիւ-
ներու և անձրեւներու ազդեցու-
թեանէն: Ամիսը տարին մէջ գտնուած
կաղերը աւելի առատութեամբ կը
բաղաւորուին մշակելի հողին մէջ: Այս
ամսոյ մէջ պէտք է աւարաւել ամբողջ
պտղատու ծառերուն տնկադրո-
ւթիւնը: Պէտք է վերջացնել տկար
և մէկ երկու տարուան ծառերուն
յօտուը (պուսամբ): Իսկ զօրաւոր
ծառերու յօտուը տակաւին կըը-
նամք ուշայնել: Շարունակէ՛ պղտ-
ղատու ծառոց սերմը ցանել: —
Նուշի, խնձորի, ընկույզի և այլն
Մառիկներու պտտապարանին (բէ-
րինէ) մէջ դիւր հաղարջի ճիւղե-
րը իւրարմէ 8-10 սանթիմ հեռա-
ւորութեամբ, անանկ որ երկու
աչք հողին տակ և երկու աչք օ-
դին մէջ ըլլայ: Նոյնպէս արքայա-
մորի (շմաւու) տղաները իւրա-
մէ վատէ՛ և վերջիչեալին պէս
տաշտաթաղ ըրէ՛ (տաշտըմա):
Թզենիլի, սերկեւիլի և տանձենիի
ճիւղերն ալ պէտք է տաշտաթաղ
ընել: Աչքէ անցուր ամբողջ ծա-
ռերը և մատուշ ծառերը, որպէս
զի անոնց պէտք եղած ձեւը տա-
կուրելով ճիւղերուն աւելորդ և

անպէտ մասերը, և փրցնելով ա-
ւելորդ պտուկները, որպէս զի մը-
նացածները աւելի զօրանան: Այս
միջոցին կը պարտաւորի երկրագոր-
ծը՝ շերամի համար թիթենիներ
յառաջ բերել: աւելի աղէկ է քա-
նի մը տարուան ծառիկներ (ֆի-
տան) տնկել փոխանակ սերմը ցա-
նելու, որ շատ ժամանակ կը կոր-
սնցնէ: Եթէ հողը աւաղուտ և չոր
է, ու խոնաւ չէ, աշնան ատեն
տնկէ՛: Իսկ եթէ ջրային կամ խո-
նաւ է, գարնան մէջ տնկէ՛: միշտ
նախընտրելի է գարնան մէջ տնկ-
ելը՝ թիթենիներու առողջութեան
համար: Տունկերը տնկանոցէն հա-
նելու ժամանակ ուշադրութիւն ը-
րէ՛ որ արմատները չխտաւորու-
թեն թիթենիները քանի մը տեսակ են.
ինչպէս՝ Միլիթիօ, Մոնթրի, Պը-
րուսայի թիթենի և այլն: (Կրնանք
թիթենիներ ու տեղեկութիւններ
զրկել փափաքողներուն): — Մար-
տի մէջ շարունակէ ցանել հա-
մեմային տունկերէն՝ թիւմ (անու-
շահոտ բոյս մ'է կերակուրներու մէջ
իւր համեմ գործածելի), եղիւ-
պակ (տառ չայի), կորդիւն (կէ-
նիկ օթու), մշտիկ (իզօր): —
ածուի վրայ ցանէ՛ բանջար, բողի,
եղերդ և ինչ: Տնկանոցը ցանէ՛ կա-
ղամբի քանի մը տեսակները: —
սխտոր, գառնականջ (գուրու գու-
լաղ), ասկապիլիկ սխտոր (տեսակ
մը սխտոր է): — ցանեցէ՛ք նաեւ
ողուն, հազար և գետնախնձորի ա-
մէն տեսակները: միայն թէ գետ-
նախնձորի համար տաք տեղ է.
յարմար հող ընտրել պէտք է.
տնկել պարտաւոր հողի մէջ ճնեփե-
կի արմատները (գուշ դոնաղ),
և եթէ օդը աղէկ է՝ կանխաւնե-
րուն հողը պէտք է բանայ և պա-
րարտացնել հողը: — Մարտին
պարտեղը տակաւ կարգի դիւր կու-
կէ՛ պղտիկ ածուներուն հողը տակն-
ու վրայ ըրէ՛: աւելորդ խոտերը
վրցուր: Հրանունիկ բողբոջներն ու
հովածաղիկ իրենց տեղերը պէտք
է տնկել: ծաղիկներուն չըջանալը
նորոգէ՛: — ցանէ՛ երկրորդ չըջա-
նակի մը մէջ մայիօրիկ մատիթի-
մա, որ շատ լաւ կը յարմարի այս
եղանակին և սենեակներու մէջ իւր
զարդ կը գործածուի. ունէ՛սա,
սեյթիկիւր, ֆոնթօրիզ, պարսա-
միւն, քեթօնիւ, մանիշակ, զին-
նիւ և այլն: Իսկ մասնաւոր ածուի
է չըջանալի տակ դիւր տահեղը
և քաննան: — Զերմանոցի բոյսե-
րուն ուշադրութիւն ընել պէտք է.
բաւական է աղէկ օգերուն քանի
մը ժամ բանայ պտտահանները,
վանդի արեւին անմիջական տա-
քութիւնը կրնայ վնասել բոյսերուն,
ինչպէս՝ վարմաք, սոխ, ոսկեկոն-
ձոր և այլն:

Այգեգործին աշխատարիւննե-
րը: — Մեծ խնամք պէտք է այս
ամսոյ մէջ. եթէ այգիին հողը տա-
կաւին փորուած չէ, պէտք է փու-
թալ և առանց ժամանակ կորսնցը-
նելու գործի ձեռնարկել, որովհե-
տե այս ամսուան վնասը կրնայ ամ-
բողջ տարուան բերքի արտադրու-
թեան վնասել. պէտք է սկսիլ որ-
թոց յօտուը. եթէ հինգամ օրթեր
կան՝ հանէ՛ զանոնք: Նոր օրթեր
տնկելու համար յարմար են լէյի
մէմսի, ետվարազ յարիւր, խա-
րուն քաւաղը և արքուն-քաւ որ
շատ գլխաւոր են: Այս ամսուան
մէջ գինիները թիթենի խմորում մը
կոնսերւան (եթէ ժամանակին կա-

տարեկապէս չէ կատարուած): Երբ
կը տեսնու որ խմորումն չափազանց
է և գինին պիտի վնասուի, քիչ մը
խաւցով սոսի սոսի պէտք է դնել
գինիին մէջ: 30 կրամը բաւական
է 100 օրային. իսկ ճերմակ գինիին
մէջ եթէ քիչ գորաւոր սեւ գինի
գրուի, մինչև մէկ ատոմսն աւել-
ուելու վտանգէն զերծ կըլլայ:

Հաւարածակաւ: — Շարունա-
կէ՛ թիւմի գործողութիւնը. վար-
տակով անանոց հաւերը այս միջոցին
առատորէն հաւելիթ կ'աճեն: այս
միջոցին հաւանցը աւելի խնամով
պէտք է մաքրել: Կենդանիներուն
չուրը ստեղ փոխելու է. ցուրտէ և
խոնաւութենէ զգուշանալու է: ա-
ղէկ կըլլայ եթէ հաւանցին մէջ
ցանուի փայտի սրբողիկ փուշի, ու
րով գետնին խոնաւութիւնը կանց-
նիւ: Այս ամսուան մէջ եղած թիւմ-
սերն աւելի արգիւնաւոր կըլլան:

Մ. Արաւաւս

ՎԷՊ ՍԸ

ԵՐԿՐԻ

Մեծ կառագործարանի մը մէջ
կ'աշխատէին տասը ընկերներ: Ա-
սոնց մէջ Բէրրօ և Պասքօ շատ մը-
տերմութիւն ունէին: Ինչպէս բը-
նութեամբ, նոյնպէս տարեքով
մէկմէկու նման էին: Հազիւ 30ա-
կան տարեկան էին: Մէկը մեքե-
նային, միւսը՝ ծխնելոյղին քով
կ'աշխատէր: Որովհետեւ գործի ժա-
մանակ չէին կրնար շատ տեսակցիլ,
ուստի ճաշարանին մէջ նստածա-
լիկի ժամանակ դէմ առ դէմ բազ-
մեղով մեծ հաճոյք կը զգային իւ-
րի տեսակցիլէ՝ խօսակցելէ: Եր-
կուքն ալ մէկ թաղի մէջ կը բնա-
կէին. երեկոները գործարանէն ել-
նելէ ետքը խօսակցելով կ'երթային
իրենց բնակարանները, մէկը՝ կը-
նոյն ու որդեւորը քով, որ անհա-
բերութեամբ կ'ըստապէին, իսկ միւ-
սը՝ պոնտիկ իւր սենեակը: Ասոնք
երկուքն ալ մինչև այն ժամանակ
ողբից ըմպելք գրած չէին իրենց
բնանները: միշտ կ'ըսէին թէ՛ մէկ
ժամու աշխատութիւնը գաւաթ մը
ապսէնթէ լաւ է. ընդհանրապէս
մէկտեղ ժամանակ կ'անցունէին
կիրակէ օրերը: Միով բանիւ՝ նա-
խանքի վիճակ մ'ունէին:

Շարաթ երեկոյ մը մէկմէկու
բաժնուերու ատեն Բէրրօ ըսաւ
Պասքօյի.

— Վաղը մէկտեղ ընենք ցե-
րեկուան ճաշը: Բայց պայմանաւ
որ մինչև երեկոյ մէկտեղ գտնը-
ուինք:

Պասքօ՝ որ ամէն օր գոհու-
թեամբ կ'ընդունէր այսպիսի հա-
ւերներ, պատասխանեց.

— Շատ լաւ, սակայն ես պի-
տի առնում գինին ու պտուկները.
նաեւ մեծ կարկանդակի խնձոր մը
պիտի տամ՝ փոքրիկներուն:

— Կ'աղաչմ, մի՛ ընեք այդ
բանը. տղաքը ստահակութեան կը
վարժեցնեն:

— Ո՛չ, այդ բանին մի՛ միջա-
մրտեր. կը փախաբիմ անոնց հըրճ-
ուանաց տեսարանին:

Սրբարեւ սխալած չէր Պասքօ,
որովհետեւ տղայքն հետեւեալ օրը
շատ

շուշտ լաւ եւ հօրեղբայր, տեսնենք, ի՞նչ բերի մեզ:

— Ձագուններս, նախ պէտք է որ ինծի փաթկուիք. պագտը ունի ետքը հարցունելու է ի՞նչպէս ըլլալը, ի՞նչ բերելը:

Պատքս այս խօսքերն արտասանելէ ետքը ծռեցաւ՝ տղայոց անկեղծիկ համբոյնները վայելելու համար, և անոնց բաժնեց տարած ընծաները:

Բէրրօյի բնակարանը հազիւ կը բոլանդակէր փոքրիկ ընտանիք մը. ուստի չուզելով կիւրակէ օրերը այդ անձուկ շէնքին մէջ մնալ, զօրօտ վայրեր կ'երթային օդ առնելու համար, բայց մօտակայ տեղեր, որպէս զի կառքի համար ծախք չըլլայ, որ իրենց նիւթական կարողութիւնը չէր կրնար տանիլ: Յետեկի և երեկոյի ճաշերն այն տեղերը ընելու սովորութիւն ունէին. տղայքը մինչև վերադարձի ժամանակ կը խաղային կը զօրանուին, և որովհետեւ յոգնած ըլլալուն համար չէին կրնար քայել, Բէրրօ ու Պատքս կը հարկադրուէին գրկել երկու փոքրիկները, իսկ միւս երկուքն իրենց մօրը քովէն կը քալէին՝ աշխատելով երազել իրենց մանրիկ քայլերն: Երբ գրան քով հասնէին, Պատքս կ'ըսէր.

— Ահա գեղեցիկ օր մ'ալ... Թէպէտ յոգնեցանք, սակայն երբ հիմա բարձր գնենք մեր գլխուն ներքեւ, մինչև առաւօտ բան մը չը մնար. կը կաղաւթուինք, կը զօրանանք. Աստուծոյ կը յանձնեմ զձեզ:

Պատքս՝ այսպէս ուրախ ու զուարթ՝ կ'երթար պանդոկը սենեակը:

Հետզհետէ կ'աւելնար այս երկու ընկերացիներն ու բարեկամութիւնը: Այն ատենները արեւելոսթեան միջի գործաւոր մը մօտա գործարանը: Այդ մարդը երկու շաբթուան մէջ բոլոր գործաւորացի հետ բարեկամացաւ, և Բէրրօն ու Պատքս արեւելոսթեան հետամուտ ըլլաւ:

— Օն, գաւաթ մը ըմպելիքը մնասկար չըլլար, ոյժ կուտայ:

Բէրրօն ու Պատքս ի սկզբան մերժեցին այս խաղաղութիւնները, բայց ետքը հաւանեցան. բաժակ մը, այո՛, բաժակ մը, սակայն վերջը չէր գար. այժմ ամէն գիշեր տանը մէջ ցրտութիւն, անհամաձայնութիւն, գոտութիւն կ'երեւէր. այլ ևս կենցաղաւարտութեան ընթացքը բոլորովին խանգարած էր: Այժմ կ'երթային օրերը երկու ընկեր գինեւորանց անկիւնները մինչև գիշերի ու ժամանակները ժամանակ կ'անցունէին: Որո՞նք փոյթ թէ՛ Բէրրօյի ընտանիքը տան մէջ անօթի կը մնար. ի՞նչ կարելուութիւն ունէր. Բէրրօն այժմ կերուխումի մէջ էր. մէկ շաբթուան աշխատութեան վարձքը բոլորովին կը վատնէր. ո՛չ ամուսինը և ո՛չ տղաքը չէր յիշեր: Արեւելոսթեանը միանգամայն դաժան ըրած էր այս երկու ընկերները. գինեւորան մըտնելու ժամանակ ուրախ ու խրախ կ'երեւէին, սակայն խմելէ գինուինալէ ետքը մինչև իսկ անկարելորդ խօսքի մը, ծնին բանի մը համար մէկմէկու ծանր խօսքեր կ'ընէին՝ երբեմն մէկմէկու անձնուէր եղող այս երկու ընկերները:

Երկու ընկերացի տեսակցութեան այս փոփոխութիւնը՝ օր մը վերջապէս կուտի մը պատճառ եղաւ: Ծաղկաւառներն առնուած էին. գործաւորացի ամենքն ալ մօտակայ գինեւորան մէջ հաւաքուած էին. քիչ մ'ետքը ամենուն ալ գրուին. ներք տաքցած էին. յանկարծ կը ռիւ մը սկսաւ Բէրրօյի ու Պատքոյի մէջ. նախադարձակ եղաւ Բէրրօն:

— Մի՛ յոխորտար ինծի դէմ. դու չես կրնար ծեծել փոքրիկ տղաներն անգամ:

— (Հեղեղով) Ի՞նչ կ'ըսես. մի՛ նեղայներ զիս:

— Եթէ նեղանաս ի՞նչ կ'ըլլայ:

— Ի՞նչ կ'ըլլայ. կը տեսնե՞ս ի՞նչ ըլլալն:

— Ըրէ՛ ի՞նչ որ կրնաս:

— Ուրեմն յասպարէզ կը կռնես զիս:

— Այո՛, այո՛:

Պատքս իրաւունքն իւր կողմը կը համարէր. և արդարեւ այնպէս էր, բայց կը յարգէր իրենց վարդապետներն ու բարեկամութիւնը: Ուստի յարեց.

— Ձեմ կրնար յոգնեցնել ձեռքերս:

— Ուրեմն գիտես թէ չպիտի կրնաս ծեծել զիս:

Պատքս սրտմտեցաւ, ըսաւ.

— Օն, կորի՛ր, տխմար:

— Օն, վատ մարդ:

Պատքս կատուելով այս բառին վրայ՝ ցատկեց տեղէն, և պօռաց.

— Պիտի լռե՞ս. զքեզ տղայի մը պէս կը թէ՞մ:

— Աղէ՛, տեսնե՛մ. ըրէ՛ ի՞նչ որ կրնաս:

Երբ այս երկու ընկերները մէկմէկու վրայ պիտի խոյանային, միւսները աշխատեցան զանոնք իրարմէ բաժնել, ըսելով.

— Ի՞նչ կ'ընէք. տղայ՝ էք. ամօթ է ձեզ. դուք շատ մտերիմ բարեկամներ էիք...:

Սակայն այս խօսքերն աղբերացութիւն չըլլին երկու ընկերացի վերայ: Կը պօռային.

— Թողէ՛ք զմեզ, թողէ՛ք:

Երկուքն ալ՝ զիրենք իրարմէ բաժնել ուղղորդուած ձեռքէն փախչելով՝ փողոցը ցատկեցին. անդ ըսաւ կուտիլ. կուտիլ շուտ վերջացաւ. Բէրրօն իւր բոլոր ճգնացի հակառակ՝ յաղթուած էր չարաչար. Պատքս՝ զանի ոտքին տակ ընկնելէ ետքը՝ հարցուց.

— Ի՞նչպէս. ուրիշ անգամ ալ ինծի հետ կուտի կ'ընե՞ս:

Սակայն Պատքս շուտ մը յանդգնութիւնը կորսնցուց՝ կարմրութիւն տեսնելով. Բէրրօյի գլուխը քարի զարնուելով՝ մեծ վէրք մը բացուած էր. ընկերները գեղարան տարին զանի. դեղագործը՝ վէրքը գիտեցնէ ետքը՝ հիւանդանոց տանելու է, ըսաւ: Բէրրօն երբ լսեց, տկար ձայնով մը աղաչեց՝ զինքը տունը տանիլ: Կառք մը կոչուեցաւ, և վերադարձան երկու ընկերացի հետ նստաւ:

Բէրրօյի կինը զանի այդ վիճակին մէջ տեսնելով՝ մեծապէս յուզուեցաւ, սակայն ինքզինքը զսպեց և շուտ մը բժիշկ կոչել տուաւ: Բժիշկն ըսաւ.

— Վէրքը մահացու չէ. շատ արիւն հոսելուն համար Բէրրօն ինքզինքը կոչուեցաւ. և վերադարձան երկու ընկերացի հետ նստաւ:

Ահա՛ բժիշկին այս քանի մը բա...

ներք մեծ մտաւորութեան պատճառ կ'ըլլային դժբաղդ կնոյ. կը խորհէր թէ ամուսինը եթէ չլինայ տուկալ գալիք տագնապին, յայնժամ ինքը իւր չորս անչափահաս զաւակներով ի՞նչ պիտի ընէ, ի՞նչ պէս պիտի հօգայ անոնց ստիպողական պէտքերը:

— Ո՛հ, արեւելոսթեան... արեւելոսթեան, կըսէր, կը հառաչէր ինքզինքը չկրցաւ զգալ թէ ի՞նչպէս անցաւ դնաց առաջին եօթնեակն: Ամուսինը թէեւ մահուանէ ճողորպուած էր, սակայն հարկադրուած էր չենել անկողնէն մինչև կատարեալ բժշկուիլ: Ամէն օր անոր ընկերներէն երկու կամ երեք կուգային ծանօթութիւն կրատանային Բէրրօյի որպիսութեան վրայ. ասոնք ամէն ժամանակ հիւանդին քով կ'երթային, սակայն Պատքս՝ անոր կնոյ յանդիմանութիւններէն վախճալով՝ կը ստիպուէր բաւականաճառ դռնապանին տուած ծանօթութիւններով, և անկէց անցնելու ատեն գլուխը ծռուելով ու արագ քայլերով կը հեռանար, որպէսզի պատուհաններէն չտեսնեն զինքն:

Եօթնեակը լրացած էր. գործաւորներն ստացած էին իրենց շաբաթականները. գործաւորները՝ Պատքոյի իմացնելով թէ վերադարձաւ համար նպաստ պիտի հաւաքեն, առաջարկեցին որ ինքը Պատքս ալ մասնակցի: Այս առաջարկութիւնը եղաւ այն գինեւորան մէջ, ուր չարաչար մը առաջ տեղի ունեցաւ Բէրրօյի ու Պատքոյի կրուին: Այս առաջարկութիւնն ընտելներէն մէկը ոտքի ելնելով ըսաւ.

— Մեր հիւանդ բարեկամին ու մեր ամենուս կենաց համար խմե՛նք...:

Պատքս երկնցուց գաւաթը. թէթեւ բաղխում մը եղաւ երկու գաւաթներուն մէջ. սակայն Պատքս գաւաթը դէպ ի բերանը տանելու ատեն կանգ առաւ. բարկութեամբ գետնը նետեց գաւաթը, փշրեց, ապա սեղանին վրայ երկուքնոր մը նետելով, և «գաւաթին գինն է» ըսելով սկսաւ յառաջանալ դէպ ի դուռն: Այս շարժումը թէպէտ շատ շուտ տեղի ունեցաւ, բայց ներկայ գտնուողներէն մէկը սա՛ խօսքը ուղղեց Պատքոյի.

— Ինձ նայէ՛, բնկեր, մի՛ մոռնար հիւանդ ընկերդ. ամենքը Ձական ֆրանք կուտան անոր նըպաստելու համար:

Պատքս գլուխը չգարձուելով պատասխանեց.

— Ես գիտեմ իմ ընկերքս:

Հետեւեալ օրը, Պատքս՝ կարելի եղածին չափ ինքզինքն ամփոփած՝ բարեկամին դուռը բաղխեց, սակայն Պատքս չարաչար շարժումն առջինէն շատ տարբեր էր. այն ատեն վստահ էր թէ լաւ ընդունելութիւն պիտի գտնէ. իսկ արդ կը վախճար թէ գուռը չպիտի բանան: Այսօր յանցաւոր տղայի մը պէս էր. այո՛, չա՛տ մեծ էր յանցանքը. արդեօք հէք կնոյ տրտուած նայուածքներուն ներքեւ չպիտի հալէր ինքն. արդեօք ի՞նչպէս պիտի լսէր իրեն ուղղուելիք նախատինքն. ի՞նչպէս պիտի կրնար հանդուրժել համբերել Սանդուղէն ելնելու ատեն ողորմելի վիճակի մը մէջ կը գլու...

նրուէր: Սրահին մէջ խաղաղութիւնները զինքը տեսնելուն պէս սկսան փախչալ. քիչ մ'ետքը արեւելոսթեան տեսնուեցաւ տղայոց մօտ գրնէն: Պատքս նախ չկրցաւ պատասխանել, երբ տիկինն հարցուց «Պարո՞ն, ի՞նչ բան ունիք աստ», և մարերու աստիճան յուզուեցաւ, սակայն իսկոյն ամփոփուելով՝ կրցաւ արտասանել սա՛ խօսքը.

— Եկայ տեսնել զանի:

— Կը քնանայ, պատասխանեց կինը, անշուշտ աւելի լաւ է որ հանդիստ ընէ, քան թէ ձեր ներկայութեամբը խռովի:

Պատքս յուսահատաբար յարեց.

— Տիկին, արդէն գուշակած էի թէ պիտի խորշիք գալիք ինչչա՛տ բնական է այս. եթէ մէկ չըգիտցած բանս կայ, այն է թէ՛ արդեօք Բէրրօն ալ ինչ կը գաղչի: Յայնժամ ձայն մը եկաւ բաց մնացած դռնէն.

— Դո՛ւ ես Պատքո՛, ե՛կ, ե՛կ, գտնէ անգամ մը տեսնեմ երևոյ: Պատքս սենեակէն ներս մտնելուն պէս, հիւանդը նշանացի ըսելով կոչեց զանի, և ըսաւ.

— Ո՛հ, գոհութիւն, վերջապէս եկար. չես գիտեր թէ ո՞րչափ ժամանակ է ի վեր քեզ կը սպասէի:

— Ի՞նչ զարմանալի մարդ ես.

— Ինչո՞ւ:

— Ես էի յանցաւոր. ա՛հ, այդ գոթալային արեւելոսթեանը... նողկալի արեւելոսթեանը...:

Բէրրօն ձեռքը Պատքոյի երկնցնելով սեղմեց. երկուքն ալ աշխարհէն թափած արտասուած կուտիւններն աւելցուցին իրենց անկեղծ բարեկամութիւնը. երկուքն ալ պահ մը լռիկ մնալի լացին. վերջապէս Բէրրօն գլուխը դէպ ի վեր վերցնելով՝ փիլիսոփայական գիրքով մը, խօսեցաւ.

— Ա՛լ չպիտի մեռնիմ. դե՛մ հանգարտ եղի՛ր. մի՛ մոռնար զիս. այցելէ՛. կինն ուրիշ անգամ այսպէս չընդունիր զքեզ: Այնպէս չէ՛ տիկին:

Կնոյը բարկութիւնը իշած էր. Պատքս մեկնելու ատենը սեղանին վրայ ծրար մը գրաւ զգուշութեամբ իւր եօթնօրեայ աշխատութեան ամբողջ արդիւնքն էր. 40 ֆրանք. կինը տեսաւ զայն, և հարցուց.

— Անդ ի՞նչ կ'ընէք.

— Ձեմ կարծեմ որ մերժեք զայն, որով իմ պարտաւարութիւնս կը կատարեմ և գո՛հ կ'ըլլամ:

Կինը ձեռքը Պատքոյի երկնցնելով.

— Ծնորհակալ եմ, ըսաւ:

Վեց շաբաթներ անցան, մինչև որ Բէրրօն առողջացաւ և սկսաւ երթալ գործարանը: Պատքս ամէն շաբաթ կ'այցելէր ընկերին, և իւր շաբաթականն ալ աւելցնելով հաւաքուած նպաստին վրայ՝ տիկին Բէրրօյի կը յանձնէր Այդ գուռնը ըր բաւական կ'ըլլար ընտանեաց շաբաթական պէտքերուն:

Բէրրօն երբ առողջացաւ, գործարանն երթալ աշխատութիւնը շարունակել սկսաւ, ընկերներուն հետ պագտուեցաւ, և անոնց երկուքնոր ըսաւ միաներուն.

— Ընկերներ, կուգէ՛ք երկուսիկ ըլլալ. մեզի համար շա՛տ դիւրին է երկուսիկ ըլլալ, հանգիստ

ապրել. մեք ամենքս այժմ իսկ երգում ենք. այլ ևս ողբիլը ըմպելիք չընել մեր բերանը:

Ընկերներն՝ որ արդէն շատ ըլլեցան, տխրած էին Բէրրօյի ու Պատքոյի կուռնին, մէկուն վերադարձուին և անոր կնոյ ու որդեաց տառապանաց տխուր ու ցաւալի անցքերուն վրայ, — ամենքն ալ իսկոյն յօժարակամ ընդունեցին առաջարկութիւնը, երգում ըլին, և իրենք՝ իրենց պարագայն ու գործարանը բոլորովին խաղաղեցան անդորրացան այնուհետէ: Երանի՛ թէ, կըսէին, բոլոր մարդիկ հեռի հեռի փախչէին արեւելոսթեան մութութիւնէ, որոյ չարիքը բաղում էր և բազմազան...:

Սարգիսն էր ԸՆԿ. Տպարանը կը սպառէր բոլորովին ՆՈՐ տուրքով Թուրքերէն, Հայերէն, Պարսկերէն, Յունարէն և այլ լեզուով գիրքեր, հանդէսներ, լրագրեր և տետրակներ:

Սարգիսն էր ԸՆԿ. Տպարանը կը սպառէր վաճառականական հաշուեցոյցներ, նամակագրութիւններ, հասցեներ, հարսանեաց հրաւիրագրեր, տոմար, այցեքարտեր, մահազգրեր, կէն, կէն:

Սարգիսն էր ԸՆԿ. Տպարանը ուղղակի կը թղթակցէր գաւառներու հետ ստացարկական բոլոր գործերու համար, գիրքերու ստացարկութեան արտօնութիւններն ալ Մէտրիֆէն առնելու պայմանաւ Տպարանս դիմող բոլոր յաճախորդը կը յուսանք որ գո՛հ մնան:

PILULES HOLLOWAY
Դ Ե Ղ Ա Ն Ս Գ Զ Օ Լ Լ Ո Ւ Ե Ի

Լեարդի, ստամոքսի և աղիքներու ամէն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտել է սոյն դեղանալը, և ամէն ջգային տկարութեան, ուժաթափութեան և տխրութեան համար. կը քնծէ և անհետ կ'ընէ ամէն տեսակ անհարկաւորութեանց հետքերը: Սրտի և երկխմանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մը տալի. արիւնը մաքրելով՝ նորա խանգարեալ վիճակը կը կտրուի, և գրգռելով կենսական գործարանները կը զորացնէ: Իւր գեղական մեծ ազդեցութեամբ արտաթորանքութիւն, կծուութիւն, մաղձային փնտրութիւններ, որովայնի մէջ լքուած կազեր, գլխի ցաւեր կը վանէ, մարմնակոշտութիւնը կը չափաւորէ, և մարմինը մաքրուելով բոլոր այն աղտոտութիւններէ, որ շատ անգամ զանազան հիւանդութեանց սկզբնապատճառ կ'ըլլան, առողջ՝ ուժեղ և բնական զիրքը կ'ընդհանուի:

ONCIENT HOLLOWAY
Ս Պ Ե Ղ Ա Ն Ի Զ Օ Լ Լ Ո Ւ Ե Ի

Մորթիային հիւանդութիւն և վէրք բուժելու մասին ունեցած պայտանքական յատկութեանցը հաւաստաբար ըրտուելի գեղ մը. հին կամ նոր թուանաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղցկեղ (սիւրիսկեց), սրտեայն և անոնց վէրքեր կամ բոլորովին կ'անցնին և կամ կը լաւանան: Օգտակար է նաեւ հարբուխի, հազի, սրտի արագաման, մահաւանդ յոգացաւ (էն) ըսուած հիւանդութեան: Իւր կազաւորիչ և դժբաւոր ազդեցութեամբ խոյ (սքրան) հիւանդութեան ապականիչ գործութիւնը ի՞նչ աստիճան որ ըլլայ՝ կը դիմադրուէ:

Այս դեղիւնը գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տակ վրայ, որ կը գտնուի ամէն դեղաւազաններու քով և մասնաւորապէս Պաղէֆարմի Թաշխանի կողմերը Գ. Գաստալեանի դեղարանը, թիւ 7 կը ծախուի:

Աւելի տանել ուղղող կը հրաւիրուի առ հեղինայն օտքիճու Զոլլու, Ի Լոման Օքսֆորտ փողոց թիւ 533:

ՏԵՐԻԿ ԵՒ ՏԻՐ
Հ. Ս. ԱՆԱՅԱՅԱՅԱՅ

ՏՊԱՐԿՈՒԹԻՒՆ Ս. ՍԱՐԳԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ. Պաղէ-Ալի Գաստալի թիւ 38